

П.М. ЛІСОВСЬКИЙ

**ТУРИСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ:
ІННОВАЦІЯ, ІНВЕСТИЦІЯ,
РЕКРЕАЦІЯ**

Навчальний посібник

Київ
Видавництво Ліра-К
2022

УДК 338.48:316.422](075.8)

Л63

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 1 від 30 січня 2019 року)*

Рецензенти:

Баранівський В.Ф. – доктор філософських наук, професор;

Ковальчук А.Ю. – доктор юридичних наук, професор;

Єрохін С.А. – доктор економічних наук, професор.

Лісовський П.М.

Л Туристична діяльність: інновація, інвестиція, рекреація : навч. посіб. Київ : Видавництво Ліра-К, 2022. 124 с.
ISBN 978-617-520-188-6

У навчальному посібнику висвітлено теоретичні проблеми курсу. Проаналізовано специфічні особливості впливу глобалізації на національну державу в сучасну епоху квантології. Розкрито сучасну роль туристичної діяльності з критеріального огляду: інновації, інвестиції та рекреації. Викладено фундаментальну модель контррозвідувальної діяльності в сучасній сфері туризму з метою вирішення правових інтересів державотворення. Оскільки контррозвідувальний режим при взаємодії з громадськістю сприяє ефективному та оптимальному вирішенню економічних завдань сектору безпеки. Це забезпечує інвестиційний клімат держави з середини туристичної сфери як за кошти кіберінфраструктури приватного сектору. При цьому важливим місцем є питання створення туристичного іміджу серед країн світу, в якому Україна за рахунок природно-рекреаційних ресурсів посідає чільне місце.

Посібник розраховано на студентів, аспірантів, викладачів вищих навчальних закладів туристичного профілю та співробітників спецслужб.

УДК 338.48:316.422](075.8)

ISBN 978-617-520-188-6

© Лісовський П.М., 2022

© Видавництво Ліра-К, 2022

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	5
------------------------	---

РОЗДІЛ 1. СВІТОГЛЯДНА КАРТИНА ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Історичний розвиток національної держави в туристичній діяльності: виклики глобалізації в квантову епоху	6
1.2. Сутність визначення феномену туризму	29
1.3. Основні критерії оцінювання туристичної діяльності	30
<i>Контрольні запитання</i>	30
<i>Теми рефератів</i>	30

РОЗДІЛ 2. ІННОВАЦІОНА ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

2.1. Дисперсійний аналіз результатів моніторингу в туристичному середовищі: ризики та заходи	31
2.2. Квантологічна модель цивілізацій у туристичній діяльності: інноваційні підходи	35
2.3. Освіта, наука та виховання як формула квантового іміджу в туристичній діяльності	48
<i>Контрольні запитання</i>	69
<i>Теми рефератів</i>	69

РОЗДІЛ 3. ІНВЕСТИЦІЙНА ІНФРАСТРУКТУРА ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

3.1. Теоретико-правові аспекти комерційної торгівлі в Інтернет-ресурсах	70
3.2. Нова концептуальна модель контррозвідувальної діяльності та Прокуратури України в організації туристичної діяльності: локальний моніторинг та представництво	78
3.3. Адміністративно-правовий аналіз банківської системи: боротьба із промисловим шпигунством	86
<i>Контрольні запитання</i>	93
<i>Теми рефератів</i>	93

РОЗДІЛ 4. РЕКРЕАЦІЙНІ КОМПОНЕНТИ В ГЕОГРАФІЇ ТУРИЗМУ

4.1. Мотиваційні передумови самозбереження природоенергетичного ресурсу	94
4.2. Ентропійні процеси в рекреації туристичної діяльності	106
4.3. Юридична логіка як запорука успіху щодо рекреації в туристичній діяльності: кібербезпекові виміри	110
<i>Контрольні запитання</i>	119
<i>Теми рефератів</i>	119
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	120

ПЕРЕДМОВА

На сучасному етапі глобалізаційних змін сфера туристичної діяльності постає все більш впливовим явищем не лише на економіку, а й на політичну, правову, соціальну, культурну структури життєвого світу. Адже в Україні туристична діяльність з критеріального огляду (інновації, інвестиції, рекреації) модернізує також стан сектору безпеки у вирішенні правових інтересів держави. Саме фундаментальна модель контррозвідувальної діяльності в сфері туризму надає правову можливість ефективно вирішувати економічні завдання сектору безпеки. Оскільки це забезпечує інвестиційний клімат держави з середини туристичної сфери як за кошти кіберінфраструктурного приватного сектору, що поповнює державний бюджет.

Варто зазначити, що усвідомлення і переосмислення пріоритетної ролі туризму у нашій країні ще відбувається повільно. Проте, туристична діяльність активно рекламується серед громадської уваги, наукового пошуку, а також в освітньому процесі. Це свідчить про посилену увагу до багатосторонніх теоретичних питань туристичної сфери, в якій кіберінфраструктура у категоріальному вигляді ентропії відіграє важливу роль як якісно новий семантичний стан особи, держави та суспільства. Тому значний обсяг фактичних знань переводиться до інформологічної літератури (нових словників, енциклопедій тощо) і відводиться на самостійне опанування студентами.

Вважається, що вже нова навчальна дисципліна «Туристична діяльність: інновація, інвестиція, рекреація» цілком відповідає міждисциплінарній парадигмі розвитку сучасної науки.

Від автора

РОЗДІЛ 1.

СВІТОГЛЯДНА КАРТИНА ТУРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Історичний розвиток національної держави в туристичній діяльності: виклики глобалізації в квантову епоху

Глобалізація сучасного світу охопила сьогодні майже усі сфери буття людини: економіку, політику, культуру, соціальні відносини тощо, у тому числі глобалізаційні процеси так або інакше позначилися й на функціонуванні національної держави як основного інституту життєдіяльності людини і суспільства. Особливо це стосується сфери туристичної діяльності.

Коли виникає й чим є національна держава? У свідомості багатьох світ, в якому ми живемо, становить сучасну політичну карту, чітко розмежовану державними кордонами. Саме така карта видається нам звичною. Як звичним видається й те, що кожна людина є громадянином тієї або іншої держави, з відповідними громадянськими правами й обов'язками. Те саме стосується й нашої національної приналежності до певної нації. Втім, так було не завжди. Народження сучасних національних держав є феноменом відносно недавнього минулого.

Історичні процеси в туристичному країнознавстві: роль держави

Передусім зауважимо, що між поняттями «держава» і «країна», що доволі часто використовують як синонімічні, існує суттєва різниця. Так, поняття «держава» означає *політичну систему влади*, встановлену на *певній території*, особливого роду організацію, тоді як поняття «країна» більше відбиває культурні та загальногеографічні (спільність території) сенси. Термін «країна» має також менш офіційне значення. Подібна відмінність існує і в англійській мові у словах «country» (ближче до поняття «країна») і «state» («держава»), хоча у певному контексті вони можуть виступати як взаємопов'язані. У реальній

практиці не завжди можливо провести розмежування понять «держава» і «країна», що має синонімічне використання.

Майже до XVIII століття світ не знав національних держав у традиційному розумінні. Не існувало і націй як таких. Тут потрібно також наголосити на тому, що поняття «нація» і «етнос» також нетотожні. Етноси виникають ще на «зорі» людської цивілізації у первісному суспільстві. Вони становили стійку сукупність людей зі схожими психофізіологічними ознаками. Основу зазначеної сукупності становили спільність культури і відповідна організація суспільного життя. Нація ж є етапом розвитку етносу, що характеризується масовим становленням автономної особистості, секуляризацією (пізньолатинською *Saecularis* – мирський, світський – процес звуження сфери впливу релігії та церкви на життєдіяльність індивіда і суспільства, звільнення від церковної опіки і регламентації різних сфер суспільного життя) свідомості та культури (домінування секулярних форм свідомості), формуванням громадянського суспільства і національної держави. Оскільки варто зазначити, що громадянське суспільство – співтовариство громадян, комплекс соціальних, економічних, політичних, культурних відносин та інститутів, що спирається на розвинуту систему цивільного права і є відносно автономною від держави структурою. Громадянське суспільство як система інститутів слугує для безпосередньої саморегуляції соціуму, незалежної від влади. Незалежна від влади громадянська активність, що базується на розвиненій мережі автономних від держави соціальних інститутів та об'єднань, є суттєвою умовою зміцнення демократичної системи. Громадянське суспільство передбачає існування широкого кола демократичних прав і свобод членів громадянського суспільства. Повне одержавлення суспільних відносин веде до згортання демократії, встановлення тоталітаризму. У XVII – XVIII століттях громадянське суспільство протиставлялося абсолютистсько-феодальній державі. На етапі становлення нація може асимілювати різні етнічні групи.

Виходячи з цього, можна стверджувати, що первісні держави аж ніяк не були державами національними. Деякі імперії були надто великими, втім вони докорінно відрізнялися від

національних держав. В етнічному відношенні їхнє населення було доволі строкатим, і центральним органам управління не так часто вдавалося налагодити дієве управління провінціями. Життя більшості підданих, особливо у віддалених районах, могло суттєво різнитися від життя правителів. Зазвичай, між культурою і мовою основної частини населення і державних чиновників було мало спільного.

Національна держава була невідома й Середньовіччю. При цьому, Середньовіччя (середні віки) – прийняте у науці позначення періоду, наступного за історією стародавнього світу і передуючого новій історії, зазвичай датується V – серединою XVII століть. Крім того, у середньовічній Європі майже не існувало усталених територіальних меж. За словами відомого французького історика Ф. Броделя, «...французької нації у ту пору ще не існувало, і провінційна батьківщина заміняла її, вселяючи у душу людини ті почуття, що ми нині назвали би автономістськими». Більшість людей того часу слабо уявляли собі власну територіальну приналежність до певної нації (країни), якій мали слугувати. За умов замкнутості окремих регіонів і відсутності такого «компоненту нації», яким є «національна свідомість», – відзначає доктор філософських наук, старший науковий співробітник Інституту соціології РАН І.Г. Яковенко, – окремі етнічні групи могли століттями мешкати під дахом того чи іншого державного утворення.

Типова традиційна (середньовічна) держава легко інтегрувала у собі доволі строкаті етнічні групи. Її підгрунтя становили не етнічні спільноти, а здебільшого місцеві еліти. Існувала чітка система сеньйоріально-васальної залежності. Влада феодального сеньйора закріплювалася урочистим ритуалом, під час якого сюзерен вимовляв клятву захищати свого васала (підданого). У відповідь васал присягав своєму сюзерену. У такий спосіб місцевий феодал набував вірних підданих. Водночас задля більшої безпеки він і сам міг бути васалом більш заможного владики. Отже, утворювався ланцюг сеньйоріально-васальних стосунків. Ключовою його ланкою був король або інший правитель, якому складала присягу на вірність уся верховна знать. Серед найважливіших особливостей феодалізму було те, що статус феодала був міцно пов'язаний із двома іншими

суспільними інститутами – землеволодінням і військовою службою. Замість клятви на вірність і зобов'язання служити у війську васал отримував від сеньйора земельну ділянку, що мала назву «ф'еф», або «феод» (звідси й «феодал» і «феодалізм»).

При всій, на перший погляд, благопристойності феодального ладу з його урочистими клятвами і письмовими контрактами у цій системі існував постійний розбрат. Королям було важко стримувати непокірних магнатів, котрі безроздільно правили своїми вотчинами. За словами *А.Я. Гуревича*, вони перебували у стані «безперервного бунту проти королівської влади». Якщо якийсь король прагнув посилити свою владу, заможний феодал часто висловлював своє неприховане невдоволення і непокору. Коли королівська влада була слабкою (наприклад, престол успадковувала дитина), магнати самі організовували приватні конфлікти, воюючи один із одним. Тому у зазначений час Європа здригалася від перманентних військових зіткнень. Кінець Середньовіччя ознаменував собою низку суспільно-політичних перетворень, передусім було покінчено з традиційними державами, замість яких визначилися нові форми інтеграції – ними стали національні держави.

Дискутуючи з приводу часу появи новочасних національних держав, дослідники називають різні дати (від XVI до XVIII століть), відповідно пов'язують їх становлення з тими чи іншими подіями чи процесами. Серед них якнайчастіше називають капіталізм, пізнє Відродження, Реформацію, Просвітництво тощо. Вважаємо, що у даному випадку оперування якоюсь конкретною датою принципово невірно. Утворення націй і національних держав за своєю природою є складним, суперечливим і довготривалим процесом. Одні елементи виявлялися раніше, інші – пізніше.

Так, важливу роль для формування протонаціональних рухів відіграв протестантизм, оскільки вимагав перекладу Біблії національними мовами. Адже перехід від розповсюдженої у той час латини до національних мов був важливим кроком на шляху до формування національної свідомості. Так, наприклад, завдяки здійсненому М. Лютером перекладу Біблії на німецьку мову, тисячі простолюдинів долучилися до друкованого слова, утворивши спільне комунікативне поле, у якому формувалися

підвалини майбутньої національної ідентичності. Антифеодальний та антицерковний за природою реформаційний рух із середини XVI століття набуває розмаху, доповнюється національно-визвольною боротьбою поневолених народів проти іноземного гноблення. Важливою подією в часи народження національних держав стала Нідерландська революція (1566–1609 роки) – перша буржуазна та національно-визвольна революція у Європі. Англійська революція (1642–1649 роки) також дала неабиякий поштовх для подальшої ходи капіталізму, демократичних перетворень та національного самовизначення інших народів Європи. Ідейно-теоретичний та практичний досвід Нідерландської та Англійської революцій неабияк вплинув на національне «пробудження» Європи.

Як свідчить історія, у результаті Тридцятирічної війни (1618–1648), яку дехто вважає першою світовою війною в історії людства, фактично розпалася Священна Римська імперія германської нації і почався процес формування національних держав. Національні держави, що виникали, затверджували новий принцип кордонів, що відтоді визначалися за природно-географічними й мовними критеріями. Нідерланди, Англія, США, Франція та ін. країни стали першими національними державами. Вважається, що підписаний після закінчення Тридцятирічної війни Вестфальський мир ознаменував собою початок формування нової політичної системи – системи відносин національних держав як головних суб'єктів влади і регуляторів суспільно-політичних, у тому числі, міжнародних відносин.

У науковій літературі ця система отримала назву «Вестфальської» або «державно-центристської» моделі світу. Її основу становило визнання принципу національного (державного) суверенітету. Іншими словами, за кожною державою встановлювалося право самостійно визначати внутрішнє життя і орієнтири зовнішньої політики. Суверенна національна держава мислилася як така, що має територію, населення, легітимне правління та міжнародне визнання. Вестфальська концепція державного суверенітету запровадила монополію держави на застосування сили всередині своєї країни, поклавши край внутрішньому розбрату. Фактично, відзначає Майкл Білліг, професор соціальних наук університету Лафборо

(Великобританія), закінчувалася епоха «неофіційних війн», відтоді Британія воювала проти Франції, у «світі воюючих націй не було місця графу Йоркському або герцогу Бургундському, котрі вели за собою у бій власні військові загони».

І все ж нації й національні держави у сучасному розумінні є, за словами відомого західного дослідника Ернста Геллнера продуктом модернізації або суспільно-політичного осучаснення суспільства. Власне «модернізація» – поняття доволі багатогранне. У даному випадку воно означає процес переходу від традиційного суспільства до індустріального, урбанізацію і розвиток ринкової економіки. Під час модернізації, відзначає політолог В. Ровда, формується «принципово нова соціальна організація суспільства, з'являються нові соціальні верстви». Суспільство стає «менш замкнутим, більш рухливим, мобільним, комунікабельним». Модернізаційні процеси об'єктивно спричиняють процеси національної інтеграції, формування спільноти людей, що отримує назву «нація». Ці національні спільноти характеризуються, за його словами, трьома основними ознаками. По-перше, це спільність культури, що запозичується від етносу, який став основою виникнення нації. По-друге, це фактор політичної волі. Без прагнення до єдності об'єднання нації може не відбутися. Носієм такої волі є, зазвичай, національна інтелігенція, еліта суспільства. Саме їй належить історична місія розробки концепції та обґрунтування необхідності національного єднання. Основою для цього стають події національної історії, спільність культури й мови. У такий спосіб поступово у людей виникає почуття патріотизму, усвідомлення своєї приналежності до певної нації та держави. Об'єктивним підґрунтям інтеграційних процесів є ринкові відносини, що призводять до нівелювання культурних і мовних відмінностей між спорідненими етнічними групами, виникнення літературної мови та єдиної системи національної освіти. Зрештою, у процесі народження нації виникає необхідність у політичному самовизначенні. Найприйнятнішою формою цього самовизначення є національна держава, очолити яку належить представникові власної нації. Це докорінно відрізняється від донаціонального періоду, коли на чолі держави міг постати монарх з династії іншої країни. Із формуванням національних

держав важелі влади почали належати представникам нації. Найрельєфніше це виявилось під час Великої французької революції 1789 року, досвід якої у справі національно-державного будівництва виявився прикладом для інших держав.

Всупереч етнічній строкатості населення та великим географічними розмірам країни, революція оголосила Францію «єдиною й неподільною державою». Французька революція продукує думку, згідно з якою нація – поняття політичне. Отже, етнічні відмінності не заслуговують на підтримку й визнання з боку держави. Нефранцузькі мови країни вважалися контрреволюційними і заборонялися відповідними законами. Було розпочато невідомий світовій практиці експеримент – спробу встановити республіку в поліетнічній країні не за федеративним, а за унітарним принципом.

Діячі Французької революції оголосили перемогу загальних принципів – «свободи рівності й братерства» перемогу розуму над забобонами, просвіти над неучтвом, народу над деспотизмом. При цьому поняття «народ» мало не абстрактний, а цілком визначений зміст, оскільки його було розташовано у певному просторі – країні Франція. Термін «братерство», що до революції мав чимало сенсів («спільність», «община», «громада»), також набув іншого значення, а саме – відданість нації. Тоді ж націю було вперше визнано як найвищу цінність, а служіння їй – як найпочесніший обов'язок.

У «Декларації прав людини і громадянина» стверджувалося, що «джерелом суверенної влади є нація. Жодні установи, жоден індивід не може мати владу, що не походить явно від нації». Між державою, народом і територією встановлювався невидимий, нерозривний зв'язок. У конституції Франції, також уперше у світовій історії, декларувався принцип «національного суверенітету», останній оголошувався «єдиним, неподільним, невід'ємним та невідчужуваним». Ідеї «національного суверенітету», що продукувала Велика французька революція, разом із іншими ціннісними орієнтирами швидко ширилися і поступово входили у свідомість європейських народів. З того часу почалося народження нової епохи – епохи формування національних держав. А подальші революції, що особливо